

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

גליון 36 | סימן ש"א – סימן ש"ב סוף סעיף ח' | טבת ה'תשפ"ה

תמצית
להתענג בידיעת התורה

פינת הריבית

כתב הבי" (תק"ג) בשם האבודרהם שאילו היה חל עשרה בטבת בשבת לא היו יכולים לדחותו משום שנאמר בו 'בעצם היום הזה' כמו ביה"כ.

והוסף בחי' הגר"ח ר"ה יח: דשאר תעניות נתלו בחדשים כדכתבי בקרא 'צום הרביעי' וכו' לכן אפשר לדחותו, משא"כ עשרה בטבת שנתלה ביום אין לדחותו הלכך מנתענין אף בשבת כדחוינן בעתנית חלום שמתענין בשבת כיון שאין לדחותו.

באמת חזינן בקרא דחוקאל (כד) הדגשה מיוחדת כלפי יום זה 'בן אדם כתב לך את שם היום הזה, את עצם היום הזה, סמך מלך בבל על ירושלים בעצם היום הזה', אבל עדיין לא מובאר מדוע נשתנה עשרה בטבת להיתלות ביום ולא בחודש, אמנם מובן שישנה חומרא בתחילת פורענות אבל אין חומרא זו מפורשת אלא גדר הדין ליום ולא לחודש [ולכא"ו כן הגדר גם כאשר יהפכו לששון ולשמחה, וכל ביאור בהו נכון גם לאן].

בסדר תקנת התפילות אנו מוצאים חילוק בין היחס לחדשים לבין היחס לימים, דלא מציינו תפילה בתחילת היום שיהיה יום מבורך וטוב, לעומת זאת בתפילת מוסף דר"ח מבקשים חדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה וכו', וכן בשבת מברכים.

יתכן נכון ללמוד מזה ע"פ הידוע שהחדשים תלויים במזלות, כלומר חודש הוא מצב נתון בבריאה, אלא שאין מול ישראל 'דעי' תפילה וזכות משנה מזלו לטובה' (רש"י שבת קנא), לכן מתפללים על כך, אבל כל יום לכשעצמו אינו נקבע מראש ותלוי בבחירה [אמנם להאמר - בתוך מסגרת החודש] לכן אין תפילה מפורשת על מצב היום.

במקביל לזה גם באדם, מודריגו היא מצב נתון ובמסגרתו היא עבודתו אלא שבידו לשנות את מודריגו [כידועים דברי הרב דסלר בממ"א בדבר 'נקודת הבחירה']. באופן ש'לפתח חטאת רובין', וכל שזוכה להזרה מלפתוח אזי מדרגתו נשמרת, אולם ברגע שנפתח הפתח ונכנס הרובין - מעתה העבודה והמלחמה במצב אחר לגמרי כאשר הרובין מתאזרח פנימה. כמובן מידה טובה מרובה כאשר זוכה בבחירתו להעלות מדרגתו, אלא שכידוע קל יותר לרדת מלעלות 'כמש"כ במס"י' שהעבירות ירודות אחר האדם משא"כ במצוות צריך לדרוך אחריהן.

כך גם עמ"י היו נטועים בא"י והתרה בהם הקב"ה יום השכם ושלוח מאות בשנים עד שהוגדשה הסאה והפתח הפתח השעבוד שהתחילו בעצם תחילת הפורענות. שנפתח הפתח למלך בבל לצור על ירושלים, מכאן ואילך המצב שונה וההסתר פנים הוא כזה שכביכול עמ"י נתון לתהליכים מחוייבי מציאות.

אם כנים הדברים וזוהי הנבואה הנוקבת ליחוקאל, דביום זה בחירת העם שינתה את כל מהות מצבם, ומעתה הפורענות נגיעות כביכול בהשפעת החדשים התלויים במזלות. לכן גידרו של צום עשרה בטבת תלוי ביום זה ולא ניתן לדחותו, והיא חומרתו שבו התחילה הפורענות ויש בה כדי לדחות מצוות עונג שבת.

כעין זה כתב החת"ס גבי אה"ד רש"י ר"פ ויחי דכשנפטר יעקב נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם, דבחי יעקב שהיה ספון בחיבת אהלה של תורה ומתיקותה קיימו גם צאצאיו בנפשם 'בצילו חמדתי וישבתי ופריו מתוק להכי' ולא פנו כלל למגעמי רחובות מצרים, וממילא לא היתה למצרים כל דהו שליטה עליהם, אבל במותו - ובפרט אחרי מות כל השבטים - נמשכו אחר תענוגי ערות מצרים, על כן התחילו מצרים לשעבדם. והיינו כדאמרן, כאשר נפתח הפתח ונכנס הרובין הוא כבר מצב אחר, והוא יצה"ר הוא שטן והוא מלאה"מ.

כך גם על הפסוק ויעבדו מצרים את בני' בפרך דרשו חז"ל (סוטה יא:) בפה רך, וברש"י דמשכום בדברים ובשכר והרגילות לעבודה, ומשמע שאם לא היו נשמעים לא היו שולטים בהם.

עידודם וברכתם של מרת ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

הקדמה לדיני הוצאה בשבת

איסור הוצאה בשבת נתבאר בסימנים שמה" - שצ"ד, ושם נתבאר שמדאורייתא אסור לטלטל ד' אמות ברשות הרבים, או להוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, וחכמים אסרו לטלטל והוצאה גם בכרמלית, וכן אסור להוציא לחצר משותפת או למבוי אף שאין להם דין רשות הרבים, אא"כ יעשה עירובי חצרות או שיתופי מבואות.

מלבד או תכשיט אין בו משום הוצאה בשבת, אא"כ הוציאו בידו ולא בדרך מלבוש, אבל דבר שאינו תכשיט ואינו מלבוש, ולא הוציאו דרך מלבוש, אם הוציאו כדרך שרגילים להוציא דבר זה ולא בשנינו, חיוב (חטאת בשוגג וסקילה במזיד), אך אם שכח דבר אצלו והוציאו בשוגג אינו חיוב, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ואם הוציאו שלא כדרך הוצאתו כגון בדרך מקרי הוצאה כלאחר יד, פטור, אבל אסור מדרבנן.

כל מקום שנא' בהלכות שבת חיוב, היינו כרת במזיד, ובשוגג כגון שכח שזה שבת או שלא ידע שהמלאכה אסורה, חיוב חטאת.

דברים האסורים בטלטול משום גזירה דרבנן - יש דברים שאע"פ שהם מלבוש או תכשיט ומדאורייתא מותר להוציאם, אסורים חכמים, שמא יבוא לטלטלם ד' אמות ברה"ר, כגון שהם פרויים ויש חשש שיפלו, או שיבוא להסירם משום דמחייב עליה, או דברים שיש חשש שיורידם כדי להראותם, או דברים החוצצים בטבילה וחוששים שתסורים כדי לטבול ותבוא לטלטלם אה"כ (ודין זה דיני תכשיטי אשה ושאר דינים המיוחדים באשה, יבואר בסימן ש"ג), ויש דברים שאסור חכמים משום מראית העין, [וכל הדברים שאסורים משום שמא יבוא לטלטלם, אם שכח ויצא בהם לרה"ר א"צ להסירם, אלא מהלך בהם עד שמוגיע לביתו. ס"ק ס"א]. ופרטי דינים אלו יבוארו להלן.

יציאה עם תכשיטים בשבת

כל דבר שהוא תכשיט מותר לצאת בו בשבת בדרך לבישתו הרגילה, אבל בידו אסור, ויש מקרים שחז"ל אסרו משום גזירה, וכדלהלן.

תכשיט שהוא רפוי שיכול ליפול בקלות אסור לצאת בו לרה"ר, שמא יפול ויבוא לטלטלו, ואם יצא פטור.

תכשיטים שדרך האשה להסירם כדי להראותם אסורה לצאת בהם, שמא תבוא לטלטלם ד' אמות ברה"ר.

לא יצא בתפילין, ואף שכשמה עליו לא חשיב לטלטול כיון שזה דרך מלבוש, מ"מ כיון שצריך להסירם בכניסתו לבית הכסא חיישינן שיטלטלם, ואם מניחם לשם מצוה אסור אפי' בביתו.

כלי מלחמה לא יצא אביב לא בסיף (ואפי' הוא חגור במתניו), ולא בקשת, ולא בתריס (-מגן), ולא באלה, ולא ברומח, ולא בכלים שאינם תכשיט, ואם יצא חיוב חטאת. ולא יצא לא בשריון, ולא בקסדה, ולא במגפיים (-אנפילאות של ברזל), משום מראית העין, ואפי' בחדרי חדרים אסור, ואם יצא פטור מפני שהם דרך מלבוש.

מחט התחובה בבגדו אין לצאת בה, אפי' לסתם אדם שאינו אומן, ואם יצא דינו כמו באשה שבנקובה חיוב ובשאינה נקובה פטור, ו"א בהיפך (ולשיטתם אפי' חייט פטור בתחובה בבגדו, כיון שאינו יוצא בה בחול אלא במקום שרצוה להודיע שהוא חיט, משא"כ אשה שאינה בושה דבר), ו"א שפטור בשניהם, והמ"א מסיק שהכל לפי הזמן, שאם הדרך לצאת כך בחול ואינו דרך תכשיט חיוב, ואם אין דרך לצאת כך בחול פטור אבל אסור, ואם רוב העולם אין דרכם לצאת כך ומקום אחד דרכם לצאת כך, בטלה דעתם, ופטור אבל אסור. ואם הוציאה בידו חיוב בין בנקובה בין בשאינה נקובה, בין איש בין אשה, ואם המחט נצרכת לו לחבר שפתי המלבושים זה לזה, יש להסתפק אם מותר לאיש, וצ"ע, ולאשה מותר לצאת במחט שאינה נקובה שמעמדה בה קישוריה.

טבעת - המוציא טבעת בידו חיוב חטאת, ואם יצא איש בטבעת על אצבעו, אם אין עליה חותם חיוב חטאת (דאינו תכשיט אלא לאשה), אמנם בזמננו שדרך האנשים לצאת כך בחול, פטור אבל אסור, ואם יש עליה חותם, לרש"י פטור כיון שהוא תכשיט, אבל אסור שמא יבוא להראותו ולטלטלו, ולר"ת והרמב"ם מותר, דס"ל שדבר שהוא תכשיט רק לאיש לא גזרו בו, (אמנם) דבר שהוא תכשיט גם לאשה, גזרו בו משום לא פלוג), ועיין בדברי הרמ"א בסימן ש"ג, ומשמע שם שאין למחות באיש היוצא בטבעת אף שאין עליה חותם, וירעק"א כתב דבעל נפש יחוש לעצמו שלא לצאת בטבעת כלל, וגם הרמב"ם כתב שהגון שלא לצאת אף בטבעת שיש עליה חותם.

לאחר שנתבארו ההלכות וההנהגות של השבת, לפי סדר הימים מההכנות לשבת בימי השבוע והדלקת הנרות לפני כניסת השבת עד השבת עצמה לפי סדר תפילותיה וסעודותיה, וכן נתבאר איהו דברים אסור לעשות לפני שבת כדי שלא יבוא ח"ו לידי מלאכה בשבת ע"י מלאכת נכרי יציאה לדרך או שהיה והטמנה, עובר הש"ע לבאר אלו דברים אסור לעשות בשבת עצמה, ומדאורייתא משום שזה בכלל "לא תעשה כל מלאכה", או דברים שנאסרו מדרבנן כדי שלא יבוא לידי מלאכה מדאורייתא, ויש דברים שאינם דומים למלאכה ואינם מביאים לידי מלאכה אבל אסור לעשותם כדי שלא יהיה מנהגו בשבת כמנהגו בחול, כדכתיב "אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי וכו' וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר".

סימן ש"א

ריצה וכדו' בשבת

אין לרוץ בשבת דכתיב "וכבדתו מעשות דרכיך", ודרשו חז"ל שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול, ואף בחול אין לפסוע פסיעה גסה, דהיא נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, אלא דבשבת איכא נמי איסורא משום "מעשות דרכיך". ולדבר מצוה כגון לבית הכנסת וכדומה מותר לרוץ.

אסור לקפוץ או לפסוע יותר מאמה בפסיעה אחת (והיינו שיהיה חצי אמה בין הרגלים, וכף רגל אחת זה ג"כ חצי אמה, ובאדם גדול ביותר כפי שיעור פסיעה שלו), ואם א"א בפחות מאמה מותר, וכדלהלן.

בחורים המתענגים בקפיצתם ובמרוצתם מותר להם לרוץ או לקפוץ אפי' לכתחילה, דזהו עונג שלהם, וכן מותר לכל אדם לרוץ כדי לראות דבר שמתענג בו, אמנם ללכת כדי לראות דבר איסור כבתי' תרטיאות אסור.

טיול - מותר לטייל בשבת אפילו אם כוונתו להתעמל או להתחמם משום רפואה, כיון דלא מוכחא מילתא שעושה כך לרפואה, אבל לרוץ כדי להתחמם לרפואה אסור, ויש מחמירים גם בטיול אם כוונתו להתעמל לרפואה. ואם הוא רץ כדי שיהיה תאב לאכול, אינו מבורר להתיר בהו.

היה הולך והגיע לאמת המים

היה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלג (ע"י פתיחת רגלים רחבות) או לקפוץ עליה, אפי' אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו הראשונה לפני שעוקר את השניה, ואם היא צרה משמע שמתור לקפוץ, ואולי הטעם שמא יפול בתוכה, ועדיף לדלג או לקפוץ מאשר להקיפה, ואם אינו יכול לדלג או לקפוץ מותר לו להקיף, אבל אסור להכנס לתוכה (שמא יגיע לידי סחיטה), ורק בהולך לדבר מצוה או לשמור פירותיו מותר להכנס לתוכה וכדלהלן.

היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו בחכמה (וה"ה אשה היא שיהו ברשותו של בעלה), מותר לעבור בתוך אמת המים, בהליכה ובחזרה (כדי שלא ימונע מללכת), ואפי' כשהוא לבוש, ואפי' עד צווארו במים, ודווקא במקום שאין המים שוטפים, ובלבד שיעשה שינוי כדי שיזכור ולא יבוא לידי סחיטה, כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, ואסור לעבור בסנדלו, דכיון שא"א להדקו שלא יפול ויבוא לטלטלו, אבל במגעלו מותר, והיכא שיכול להקיף דעת הרמ"א שעדיף לעבור במים, אבל האחרונים סוברים שטוב יותר להקיף מלעבור במים, ורב ההולך לתלמידו אסור לעבור באמת המים, ואם הרב צריך לתלמיד באיזה דברים, מצד חידודו וחריפותו או מצד שיש לו שמועות מגדולים אחרים, הט"ז מותר והתוספת שבת אסור, ואם הרב מסתפק באיזה הלכה והולך לשאול את התלמיד, מסתבר כהט"ז, דלא גרע מלשאר דבר מצוה. וכתב המ"א שרק ברגל יש חיוב הקבלת פני רבו, אבל בשבת אינו אלא מצוה, וזה דוחק גדול, ובר"ח מובאר שברחוק חיוב רק ברגל ואם הוא קרוב חיוב גם בשבת, וברחוק פטור גם ברגל, וברבי"ט מובאר שאם הרב בעיר חיוב לראותו בכל יום, ואם הוא במקום קרוב מותר לעיר חיוב פעם בשבוע או בחודש, ובמקום רחוק יש לו לראותו עכ"פ ברגל.

ההולך לשמור פירותיו מותר לו לעבור במים בהליכה, ובשינוי כנ"ל, דשמירת ממונו הוי קצת מצוה, ו"א שהטעם שלא גזרו לחשוש לסחיטה כשיש הפסד ממון, אבל בחזרה אסור.

תמצית ספרי חפץ חיים

תורת הבית

גודל מעלת לימוד התורה וההפסד בביטולה – אם היה מזדמן לאדם הצלת נפשות ודאי לא היה מתעצל, וכ"ש תלמוד תורה שהוא גדול מהצלת נפשות, (ואף שמצוה שא"ל לעשותה ע"י אחרים דוחה ת"ת, מ"מ מי שלמד ולא נזדמן לו הצלת נפשות הוא הגדיל לעשות), ולכן הרבה דוד להתפלל שיזכה בלימוד התורה, והקב"ה הזהיר את יהושע תמוש התורה מפיו, וכשביטלו תורה במלחמת יריחו נגלה אליו מלאך ד' להוכיחו על זה, כי גם לחיי הזמן ושמירה מאסון גדול כח התורה. (פרק ה').

נכון שיהיה כל אחד בקי באיזה מסכת או סדר משניות בעל פה, ויש בזה תועלת לכמה דברים. א' שיקיים מאמר הכתוב "והיו הדברים האלה וכו' על לבבך", ועל ידי זה מבטלים ממנו הרהורי חרב ורעב (שלא יפחד מהם), הרהורי שטות וזנות ויצר הרע (שלא יסיתו היצר הרע לעבירה או שיעשה המצוות לגאווה וקנטו, או בעצלות או שלא מתוך אהבה ושמחה וכדו'). ב' שעל ידי זה יקל עליו לקיים "ובלכתך בדרך". ג' הא' מאן דירית מסכתא חדא ירית עלמא חדא, והיינו שיהיה בקיא בה היטב. ד' כשיבוא למעלה יאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ה' המסכת תליץ עברו למעלה להצילו מהגיהנום ולהעלותו לכל טוב. וכ"ש שבעת הזקנה שנכון להכין דברים שיוכל לחזור עליהם אם יחלש מאור עיניו, ושיוכל להשיב כשיאמרו לו עמוד וערוך מקרא ומשנה ששנית. ובספרים הקדושים הפליגו מאד בלימוד המשניות שזה יסוד התורה שבע"פ, והבקי במשנה אינו רואה פני גיהנום, והדרך לזה היא לא ללמוד הרבה בפעם אחת, אלא יוסיף על לימודו ללמוד עוד מעט בעל פה, ויחזור על זה בעת שבתו בביתו או בעת אכילתו, ובמשך הזמן יתקבצו הרבה דפים ופרקים. (פרק ו').

התעוררות לנסיעה מחוץ לבית לצורך לימוד תורה כראוי – הנה אנו רואים בנוהג שבעולם שאנשים נוסעים למקומות רחוקים בשביל איזה תוספת למזונם, ואינם מתחשבים במה שאינם יודעים אם יצליחו במקום שנוסעים, וא"כ אנו שאומרים בתפילה ונשמח בדברי תורתך, האם אנו מוכנים ליסע לעיר אחרת בשביל ידיעת התורה, ואמרו חז"ל שאפ"ל אם התורה מערב לים צריך לחזר אחריה. ובאמת הקב"ה נתן חכמה כפי ערך ההכנה לקבלה, וכפי המסירות לתורה בליבו ונפשו כך יזכה לה, ואמרו חז"ל יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, והמציאה היא לפי ערך הגיעה, ואנו רואים בדורות הראשונים כמה היו מתמסרים לתורה, והיו מוכנים להתבזות אפ"ל בשביל ידיעה קטנה, ואנו אפ"ל בשביל ידיעת כל התורה איננו מוכנים ליסוע רחוק, ואנחנו לפעמים יש ללמד זכות שהאשה מעקבת, אך האמת שאם הבעל היה יודע גודל יקרת התורה ודאי היה עושה כל השתדלות שאשתו תתמצא לזה, וכיון שעיקר הצלחת התורה הוא כשמסיר מליבו כל הטרדות וזה מתקיים יותר כשאינו בביתו, ושכרו גדול הרבה יותר, עליו לעשות כן. (פרק ז').

התבוננות האדם שלא יודח למעלה ממקום הקדושה – כתיב "מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב", והיינו שרק מי שיהיה נקי מגול ומעוונות שבין אדם למקום יזכה לעלות להר הבית ומחנה שכינה שלמעלה, המכוין כנגד בית המקדש שלמטה. וגם אם האדם יזכה לעלות לשם, מ"מ לא יעלו איתו אלא התורה והמצוות שעשה לשמה (אף שגם תורה שלא לשמה יש בה כח להצילו מהגיהנום), וכמה יצטער האדם בראותו את תולדותיו והיינו המעשים טובים שעשה שאינם עולים עימו למעלה. והנה אנו אומרים בתפילה "מלך אוהב צדקה ומשפט", והאדם לא מזדעזע מידיעת המשפט מפני שהיצר הרע מסיתו שיחיה עוד אלפי שנה, ועל האדם לצייר לעצמו כאילו זה קורה עכשיו ממש, וכמו שמצינו שהקב"ה מצטער כשישראל עושים עוונות, והיינו מחמת שהקב"ה מעל הזמן, וכבר עכשיו הוא רואה את ה"תעונש שיקבל האדם, ועל האדם להזהר מעוונות גם כדי שלא לגרום צער לקב"ה. (פרק ח').

התבוננות שיהיו התורה והיראה בעיני האדם, כמו השגת הממוץ בעיני הסוחרים – כתיב "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ד'", ומכלל הן אתה שומע לאו, והנה יש ג' דברים שהם חשובים בעולם, והם חכמה גבורה ועושר, ואנו רואים שאנשים משקיעים חכמה רבה להמציא

המצאות, וכן בעלי הגבורה משקיעים כח רב במלאכתם, וכן הסוחרים משקיעים כסף רב, וכל זה עושים כדי להרויח ממוץ, ואפ"ל אם הרווח מוטל בספק, וא"כ כ"ש שצריך לעשות כן לתורה ויראה, שהרי זהו מוטבטח שיצליח. ויש עוד הרבה דברים שביקוש התורה דומה לבקשת הממוץ, והיינו שיהיה מוכן להתבייש בשביל יראת ד' ותורתו, ושהבן ילמד תורה אף אם אביו לא ילמדו, ואם אינו יכול ללמוד בעצמו יראה ללמוד מאחרים, ולא יתייאש כי בהמשך ידע ללמוד בעצמו, ואם אין לו ממי ללמוד לפחות יחזיק תורה בכספו, וכן לא יסתפק במועט ביראה ובידיעת התורה, ויראה תמיד להוסיף מדרגות, וידע שאם לא יתעלה אז היצר הרע ידאג שירד מדרגתו. וכן כשלומד ספרי מוסר גם אם בתחילה לא משפיעים עליו ספרי המוסר לא יתייאש וימשיך עד שיועילו לו. וכן יתבונן מראש מה מביא לידי רווח ומה לידי הפסד, ואם הפסיד יתבונן מה גרם לזה כדי לתקן הדבר להבא. וכן צריכה התורה שמירה יתירה, ואם האדם לא שומר פיו מדיבורים אסורים, כל תורתו יורדת לטמיון. וכן שכשיל פיו פנאי ללמוד לא יפסיק לדברים אחרים. וכזה לסיים איזה מסכת או משנה או דרגה ביראת ד' שמת שמוחה גדולה, ואם איבד כמה ימים יתעצב, ועוד יש הרבה דברים לדמות בזה, אך באתי לקצר, וכלל הדברים שאם יש לאדם ספק אם הוא עושה כראוי, יראה מה היו עושים הסוחרים בענייני ממוץ, ויראה אם הוא עושה כמותם. (והדרך שידע האדם בעצמו אם הוא ירא אלוקים ואוהב תורה, זה ע"י שיראה על מה הוא רגיל לדבר והאמת שאדם אינו מייגע עצמו בעבודת ד' אפ"ל כמו מי שיש לו חנות קטנה, כמו שאנו רואים שאינו מצטער שכשנשל בדברים בטלים או אסורים, אע"פ שזה נוגע לו לחיי עולם, וכן אינו שמח בתורה ומצוות שעשה. (פרקים ט' - י"ב)).

ענייני תשובה – הנה עיקר התשובה היא חרטה וקבלה לעתיד, ובלא קבלה לעתיד אינה בכלל תשובה, וגם אם קיבל לעתיד חייב להתוודות ולהתחרט, וכדי שיזכה האדם לעשות את כל המצוות עליו לשוב בתשובה קודם לכן, אמנם היצר הרע אינו מניח לאדם להתבונן על מעשיו, ואף שידע שבלי תשובה לא יצא זכאי הוא דוחה את הדבר עוד ועוד, ויש לחשוש שאח"כ תתחדש סיבה שלא יוכל לשוב, וגם יש עונש על איחור התשובה ואין עצה אלא לעורר עצמו לתשובה ולהתבונן להסיר את המפריעים לעבודת ד', ויקבע זמן ללימוד תורה וספרי יראה, וטוב שיטשים כל יום ויסדר אין יתנהג באותו יום, ובכל ערב שבת יתבונן אם עשה מה שסידר לעצמו, ולא יתייאש אם מצא שלא עשה כראוי, אלא יתבונן איך להבא יצליח יותר, ויזכור שאחרי המיתה כבר אינו יכול לתקן. (פרק י"ג).

צריך האדם להתחזק ביותר בלימוד התורה ובקיום מצותיה, ואז גם הדורות הבאים ילכו בדרך התורה – הנה בעת שיהיה האדם בקבר, ויראה איך ימיו עלו בתוהו, ובקרוב יובא לתת דין וחשבון על מעשיו, כבר לא יוכל לתקן, דכיון שמת נעשה חפשי מן המצוות, אפ"ל ממצוות התלויות במחשבה, ומי יכול לשער כמה הנפש צצטער אז. ולכן על האדם להתבונן כבר בחייו לנצל את זמנו כראוי. ומי שהוא בן תורה יתבעו ממנו יותר, כי בזמן שלא ניצל היה יכול לתקן יותר משאר בני אדם, ועוד דכיון שאין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וכהיום נתמטעט מאד לומדי התורה, א"כ החיוב על הנשארם גדול יותר. ועוד יתבונן שהנה המציאות בזמננו היא שהבנים הם פחותים מאבותיהם, וא"כ אם האבא יתחזק מאד בתורה ותפילה בציבור, ישאר הבן לפחות יהודי כשר, אבל אם האב לא מתחזק בזה, הבן ירד עוד יותר, ובהמשך הדורות כבר לא יהיה ניכר כלל שהם יהודים ח"ו. וזה מרומז בפסוק "שחת לו לא בניו מומם, דור עיקש ופאתלול". שהאדם המשחית אינו משחית לקב"ה אלא רק לו, וגורם לבניו שיהיו בעלי מומין ע"י שיעבור עבירות, והמשך הדורות יהיו מועקמים כפתילה. ולכן יתחזק האדם ויקיים הפסוק "אשרי איש ירא את ד' במצוותיו חפץ מאד" ועל ידי זה יזכה ל"גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים מבורך". (י"ד).

ע"י קיום המצוות והחוקים יהיה ניזון מזיו השכינה לנצח – הנה בעשית החוקים ניכר שיש באדם יראת שמים, שהרי אין השכל מחייבם, ואמנם גם את שאר המצוות צריך לעשות מחמת צדק ד'. והנה אדם שחסר לו בעשית המצוות יחסר לו החטום המזונו לנפש בעולם הבא, והנה אף שכל עושי הגיהנום הם צער נורא, מ"מ לאחר זמן מסוים יפסקו, אבל אם אחרי שגמר לקבל את העונש של העבירות, יצטער על מה שלא הכין מפסיק תורה ומעשים טובים בחייו, וזה עונש נצחי, וכדאי לאדם לסבול כל עונשי הגיהנום, כדי שלא ישללו ממנו את חלקו בעולם הבא, ויוכל להנות מזיו השכינה לנצח. (פרק ט"ו).

תנא דבי אליהו כ"ז – ל'

כבוד אב ואם – אם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה, בתחילה יפרנס את אביו ואמו, ואם הותר יפרנס את אחיו ואחיותיו, ואח"כ את בני משפחתו, ואח"כ את בני שכונתו, ואח"כ בני מבוי שלו, מאכן ואילך ירבה צדקה עם שאר בני ישראל. וכשם שהקב"ה כשראה את אדם הראשון וחווה אשתו שהיו ערומים לא המתין להם אפילו שעה אחת עד שהלבישם מיד, כך לא יראה אדם את אביו ואת אמו הולכים בבגדים בלואות, אלא ילבישם בבגדים נאים, ואם הוא לובש בגדים בחמשה מנה, ילביש את אביו ואת אמו בעשרה מנים, ויבחר להם כל הדרכים הטובים, שהכל של הקב"ה ואינו צריך לכלום, ומה הוא מבקש מן האדם, שיכבד אב ואם ויתירא מהם, שהוא כאילו מוכבד להקב"ה, ומתיירא ממנו מפני שהקב"ה הושה את כבודו לכבוד אב ואם והושה את מוראו למורא אב ואם, וכעבד אל אדוניו. ואפילו אם רירו של אביו יורד על זקנו ישמע על מיד. יכול אפילו אם אמר לו אביו עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה יכול ישמע לו ג"כ, הוי אומר על הכל ישמע לו חוץ מעל עבירה וגזל ודבר מכווער. והמכבד ומענג את אביו ואת אמו לעת זקנתו, כך יא מתענג על ד'.

בזמן שהאדם אוכל משלו ליבו מתיישב עליו, ואם הוא אוכל משל אחרים ליבו מתמרמר עליו, אשרי אדם שהוא הולך בדרכי השם יתברך ושיש לו מזונות הרבה בתוך ביתו ובאים אצלו עבדיו ובני ביתו ונתנים ממנו על שולחנו, עליו הכתוב אומר "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", נעשה כהארן כהן גדול שהיה מתכוין להרבות שלום בעולם בין ישראל לאביהם שבשמים ובין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ונעשה כדוד מלך ישראל שהיה מתכוין להרבות צדקה בישראל, ונעשה כריב"ז שהיה משמח פני תלמידיו בהלכה.

ת"ח שבדור סובל עוונות הדור בינו לבין עצמו, ואם הם י' שעשו כאותו מעשה, ואצ"ל כל הקהל כולו, אין האויב יכול לשלוט בהם. כשישראל עושים תורים ובני יונה ומביאין שאר קדשים קלים, ואינם עושיין רצונו של מקום, נאמר בהם "לכם הכהנים בזוי שמי". "ומבשרך לא תתעלם" – משל לאחד שהיה חבוב בבית האסורים במדינת הים תשעה חדשים, ובאו אליו ג' אנשים, אחד מהם עומד ומכלכלו בבית האסורים, ואחד מהם הוציא אותו מבית האסורים, ואחד מהם נתן לו מזונות עד שהוא מגיע לישוב. לימים נזדמנו לו שלשתן כאחד אצלו, לא יאמר אותו האדם בליבו זה גדול מזה, אלא יהא נוהג כבוד לשלשתן כאחד.

ללמד תורה לאחרים – כתיב "הלא פרוס לרעב לחמך" אין רעב אלא לדברי תורה, ואין לחם אלא דברי תורה, מאכן אמרו אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתרבה חכמתו ומוסופין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל לימות בן דוד, אבל אם יש באדם דברי תורה ואינו מפרנס מתורתו לאחרים, גורם רעה לעצמו שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו, ואצ"ל שאין מוסיפין לו עליו. ואם ראית אדם שאין בו דברי תורה, הכניסהו לביתך ולמדוהו קריאת שמע ותפילה ולמדוהו פסוק אחד בכל יום או הלכה אחת, וזרזהו במצות, דכתיב "כי תראה ערום וכסיתו", ואין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצוות, וכן נאמר על כנסת ישראל שבמצרים שנאמר "ואת ערום וערירי" שלא היה בהם אלא שתי מצוות, דם פסח ודם מילה.

אדם שבאים עליו יסורים, אם יש בו דברי תורה ליבו מתיישב עליו, אבל אם בו דברי תורה ליבו מתמרמר עליו, כיצד יעשה, יצדיק עליו את הדין.

כשם שהחכמים ותלמידיהם יושבים בבתי כנסיות ומדרשות ובכל מקום שפנוי להם, וקורים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם, ומחזיקים ד"ת על פיהם, כמו כן הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם סודות התורה בפייהם ובלבבם, ועליהם מתקיים מה שנאמר "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". ואשרי אדם שיש בו דברי תורה והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר, שמלינים אותו אצל הקב"ה, ואין זר עימו.

לא גלגל הקב"ה והוציא את ישראל ממצרים אלא בשביל שרה ורבקה ורחל ולאה, בשכר שהעלתה שרה את הגר למיטתו של אברהם, ורחל העלתה את הלה ולאה את זלפה למיטתו של יעקב, ובשכר שאמרו לה לרבקה "התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך" ונתנה בטחונה על הקב"ה.

בשעה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו "קח נא את בנך את יחידך" וגו', מיד שמע אברהם לדברי הקב"ה ועשה ככל אשר ציווה אותו. ואמר "יצחק לאברהם אבי אסורני יפה ותנני ע"ג מערכה שמוא אבעוט בך ונמצאתי שאחייב שתי מיתות לפני הקב"ה, והוא היה בחור עומד בכוחו בן שלשים ושבע שנים.

הקב"ה מצא את כל השבטים שעשו כולם את רצון יעקב אביהם, וכל מעשיהם מכוונים לפניו, ונתן להם את התורה, ומלך עליהם, והנהיגם ארבעים שנה במדבר, ובא איתם בברית במשכן שילה.

אמר לו הקב"ה לאדם, בני עשה מעשים טובים ותלמוד תורה, והרחק עצמך מן העבירה ומן דבר מכווער.

מי שיש לו ת"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא ושונה לשם שמים, והוא זן ומפרנסו ומכלכלו, נמצא שהוא מקיים ומחייב לאותו ת"ח ואשתו ובניו וכל אשר לו וכלל הקרובים עמו במשפחה.

אם נשא אדם אשה ומצא בה דבר וגירשה ולבסוף נעשית ענייה, יהא מפרנס אותה לפי יכולתו מה שיוכל.

לעולם יסתכל אדם בעצמו ויהא יודע שלאחר שעה מיתה, לכן ישא עיניו לשמים ויאמר בליבו מי ברא את אלה חמה ולבנה כוכבים ומזלות וארבע רוחות העולם וכל מעשה בראשית כולם, שכולם משכימים ומעריבים לעשות רצון בוראם, כך תשכים ותשחיר בדברי תורה ולעשות רצונו של הקב"ה בכל יום תמיד, ותהא דומה לחמה ולבנה המאירים רבים, ועליו נאמר "הולך לפניך צדק כבוד ד' יאספך אז תקראו" יענה תשועו ויאמר הנני" וגו', והקב"ה יתן לו פתחון פה בתורה שלא יוכלו לסתור דבריו, ועצמותו יהיו מזוירים במצוה, ויהיה דומה למעין המושך מים מן הגינה ומשקה כל מיני מגדים. (עד כאן פרק כ"ז).

כשם שהקב"ה אוהב את ישראל ואוהב את הת"ח ביותר, כך יהא אדם אוהב את ישראל ויהא אוהב את התלמידי חכמים ביותר.

אהבת אדם למקום היא מצוה חמורה מן התורה.

כל הקורא ק"ש ומשמיע קולו לאזניו, הרי זה משתבח, וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזניו הרי זה מעיד עדות שקר, וי"א שהוא מחוסר אמנה.

ו"אהבת את ד' אלקיך" - תהא מאהב שם שמים על הבריות, שתהא יודע דברי תורה, וקורא ושונה בדברי תורה, ומשאך ומתנך עם בני אדם באמונה, כדי שיהיו הבריות הרואים אותך יאמרו אשרי פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשים שלו כמה יפים דרכיו, אוי לו למי שלא למד תורה, העבודה שאנחנו נלמוד ג"כ תורה, ונלמד לבנינו תורה, ונמצא שם שמים מתקדש על ידו, אבל בזמן שאדם קורא ושונה בדברי תורה ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות ועסקו אינו באמונה עם הבריות, הם אומרים עליו ראוי שיהא פלוני שלמד תורה כמה רעים מעשיו כמה מכווערים דרכיו, העבודה שלא נלמד ולא נלמד את בנינו תורה, ונמצא שם שמים מתחלל על ידו, ולא ינתנה התורה אלא על מנת לקדש שמו הגדול.

ירחיק אדם את עצמו מן הגזל בין מן הישראל בין מן העכו"ם, ולא עוד אלא משום שכל הגונב או נשבע או מכחש או שופך דמים לעכו"ם, לטוף הוא עושה כן לישראל.

מה בין העובד מאהבה את הקב"ה להעובד מיראה, משל למלך בשר ודם שיצא למדינת הים, זה שאוהבו עמד ונטע גנות ופרדסים וכל מיני מגדים, והירא מן המלך ואינו אוהבו לא עשה כלום, שכשהמלך חוזר זה שאוהבו שמו, וזה שירא מפחד מהקעס של המלך עליו, אבל הירא ועושה תורה ומצות מחמת יראה, עליו נאמר "יזכור לעולם בריתו" זה העוה"ב, ותורה עמו, ושכר האוהב כפול משכר הירא. לפיכך לא זכו העכו"ם שיאכלו אלא העוה"ב בלבד, אבל ישראל זכו שיאכלו שני עולמים העוה"ב והעוה"ב, אבל שנו חכמים במשנה המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלבין פני חבירו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב.

רבנו של עולם גלוי ויודע לפניך שאין ישראל מלים את בניהם, ואין קורים ושונים, ואין נכנסים לברית, אלא בשביל אהבתם לאביהם שבשמים, לפיכך אומר הקב"ה אפי' יעמדו כל העכו"ם ויתנו כל כספם וזהבם וכל מחמדיהם הטובים ויאמרו תנו לנו כתר בית אהרן וכתר בית דוד, אין אני נותן להם אפילו דבר אחד מנביזתה של התורה, שנאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו".

כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, איזה היא אהבה שהיא תלויה

בדבר זו אהבת בלעם ובלק, ואיזו היא אהבה שאינה תלויה בדבר כגון אהבתן של אברהם יצחק ויעקב, שהם אוהבים להקב"ה והקב"ה אוהב אותם ואת בניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות.

שם בן נח היה מתנבא לעכו"ם ד' מאות שנה, ולא קיבלו העכו"ם ממנו. מכאן ואילך התנבאו לעכו"ם אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהו בן ברכאל הבוזי ואיוב מאריך עיץ ובעור אבי בלעם ובלעם, והוא האחרון שבכולם, ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא גילה לבלעם, מפני שגלוי וידוע לפניו שעתידיים כל העכו"ם מכחישי התורה לומר לפניו יתברך שמו ליום הדין, רבונו של עולם אלו נתת לנו נביא כמשה היינו מקבלים תורתך, לפיכך נתן להם הקב"ה את בלעם שהיה מעולה בחכמתו יותר ממושה. משה יתר בדבר אחד מבלעם, שבמשה הוא אומר "ויקרא אל משה" ואתה פה עמוד עימדי", ובבלעם כתיב "ויקרא אל בלעם", ונפול וגלוי עינים", ובלעם יתר בדבר אחד ממושה, במשה הוא אומר "הודיעני נא את דרכך" "הראיני נא את כבודך", ובבלעם הוא אומר "ויודע דעת עליון", "מחזה ש-ד-י יחזה".

היה לו לבלעם לומר לשלוחי בלק שהוא אינו רוצה לקלל את ישראל, וכשאמר לו הקב"ה לבלעם שילך עמהם היה לו לומר רבון העולמים לא איש אתה שתכזב ולא בן אדם אתה שתגעל מעשי ידיך, הללו חביביך בני חביביך הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בתורתך, והוא לא עשה כן אלא שמח שמחה גדולה לקלל את ישראל יתר ממה שהיה בלק מבקש, ולא באה עליו שינה כל הלילה, והשכים ללכת מיד, מה כתיב בתריה "ויחר אף אלקים כי הולך הוא", אמר הקב"ה לפמליא שלו ראו זה שהוא יודע שאני מכיר כל המחשבות שבלב כל אחד ואחד, ועכשיו הוא הולך לקלל את ישראל. וכיון שבא בלעם אצל בלק היה לו לבלעם לומר לו לבלק מה לך לאותן הדברים להלחם עם ישראל שתמצא לך על ידיהם מכות גדולות ותאדם מן העולם, והוא לא עשה כן.

כתיב "את הכבש אחד תעשה בבקר" וגו', וכי יש רעבון לפניו, אם כן למה תיקן הקב"ה שני כבשים אחד שחרית ואחד בין הערבים, אלא כדי שיתנו זכרון שלנו וזכרון אבותינו לפניו. וכך אמר להם הקב"ה לישראל, בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבים זה את זה, ותהיו מוכבדים זה את זה, ותהיו יראים זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה וגזל ודבר מכווער, שלא תבואו לידי פסול לעולם.

"והצנע לכת עם אלקיך", אל תקרי והצנע לכת עם אלקיך, אלא והצנע לכת עמך אלקיך, כל זמן שאתה הולך עמו בצנעה יהא הוא ג"כ עמך בצנעה. (עד כאן פרק כ"ח).

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חטא בי כל בריה אלא בני אמי שלי, תדע לך שכן הוא שהרי אין האילן נעקר אלא בבן מינו ואין הבהר מבאיש אלא מתוכו.

כשם שהקב"ה הרחמיו על ישראל בכל מקומות מושבותם, ורחמיו על העניים והאביונים ודלים ורשים על יתומים בזמנם ועל אלמנות בכל מקום, כמו כן יהא אדם רחמן על ישראל ועל כל אלו, כדי שלא תהא אשתו אלמנה ובניו יתומים.

יעשה אדם מצותיה של התורה בשמחה ותחשב לו כמו צדקה.

שאל משה מלפני הקב"ה ואמר לפניו, רבונו של עולם במה אתה זן את העולם, אמר לו הקב"ה למשה באריכות אפים, אמר לו רבונו של עולם והלא הם אוכלים ושותים ומבעטים בך ובתורתך מתוך הטובה, שתק הקב"ה ולא אמר לו דבר, עד שבא דבר גדול לישראל על ידי המרגלים ונזדקק משה לאריכות אפים, מיד "ויאמר ד' סלחתי כדברך", מאי כדברך, אמר ליה הקב"ה למשה אע"פ שסלחתי מ"מ עדיין הגזירה במקומה עומדת.

כל המכיר בדברי תורה ועובר עליהם, הרי זה רשע גמור, שהיה להם לישראל שיאמרו לנשיאים שלהם אין אנו שומעים לכם, שהרי ממצרים העלנו בשלום וברכוש גדול, ואת בכורי המצרים הרג ואנו שכבנו בשלום, אבל הם לא עשו כן, אלא כיון שעלו מן הים היו לוחצים את משה בדברים, ואח"כ אמרו "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו" וגו', והיה משה מתירא שמוא אין רצונו של הקב"ה באותן הדברים, שהרי בכבוד עצמו הולך לפניו (ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו), באותה שעה אמר הקב"ה למשה "שלח לך" - מדעתך ולא מדעתי. דבר אחר "שלח לך" - אתם צריכים שליחות וריגול, ואין אני צריך שליחות וריגול, שיגר משה מהם עשרה נשיאים ויהושע וכלב עמהם, אמר משה להם אל תכנסו כמו גנבים, ואם יאמרו לכם למה באתם עלינו תאמרו להם על חמשה תאנים ועל חמשה רמונים ועל אשכול ענבים אחד באנו, ואם יאמרו לכם שמוא להכרית אילנות של עבודה זרה

ולקוף אשירה באתם עלינו, תאמרו להם לא, וכן עשו כששאלום אחימן ששי ותלמי ילידי הענק, ושיגורם בשלום ולא הרגום, ושייר הקב"ה אותם מן הכנעניים עד כלות הבית האחרון, וי"א עד אותה שעה, ואצ"ל לגבעונים שנשאו שם.

בשביל אותה בכיה של חנים שבכו ישראל בחטא המרגלים, נקבע להם בכיה לדורות.

כל המנודה יום אחד מלמטה, אע"פ שהתירו לו, אין לו היתר מלמעלה עד ג' ימים, ואם היה מנודה ג' ימים אין לו היתר מלמעלה עד ז' ימים, ואם היה מנודה ז' ימים אין לו היתר מלמעלה עד ל' יום, וכל המנודה מלמטה ל' יום אע"פ שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה לעולם, לכן נאמר "ויתאבלו העם מאד". באותה שעה אמר הקב"ה למשה לך ותרצה את אותן העניים, שכבר יצא ליבם מעליהם, אמר משה לפניו במה ארצה אותם, אמר לו בדברי תורה, באותה שעה היתה מריבה גדולה בין ישראל לגרים, אמר לו הקב"ה למשה ולא כך אמרתי לך "וכי יגור אתכם גר וגו' הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר וגו' ככם כגר יהיה לפני ד' וגו'".

שלוש מדות יש בגרים, יש גר כאברהם אבינו שרואה שכל העכו"ם מספרים בטובתם של ישראל ורוצה להיות כמותם ולהכנס תחת כנפי השכינה, ויש גר שהוא כעכו"ם לכל דבר, שרואה ישראל אכילתן יפה ויש להם ימים טובים ושבחות, וכשכלים שקצים ורמשים מתוך ביתו הוא מתיגייר, ויש שהוא כחמור, שמתגייר בשביל לישא אשה, ואם לבסוף הם חוזרים לסורם, באים עליהם יסורים לטובתם ולהצילם, ואם הם עושה תשובה, אמר הקב"ה כשם שאני אהבתי אתכם כן אתם תאהבו אותו.

כתיב "לא תשא שמע שוא אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס לא תהיה אחרי רבים לרעות" וגו', הוי אומר הרי זו אזהרה למקבלים לשון הרע. דבר אחר הרי זו אזהרה לדיין שלא לבעל דין עד שיהא בעל דין חבירו עמו, ואזהרה לבעל דין שלא ישמע אל הדיין דבריו עד שיהא בעל דינו עמו. וכן אם אומר לו אדם לחבירו פלוני חבירי חייב לי מאתים זוז, והרי יש לי עד אחד, לא ישמע לו. וכל אנשי ירושלים אינם נכנסים לבית המשתה עד שיודעים מי נכנס עמהם, ואין חותמים על הגט עד שיודעים מי חותם עמהם, א"ר נתן והלא עד זומם הוא זה, ועד רשע הוא זה, אלא ללמדך על הגזלנים ועל החמסנים שפסולי עדות הם.

שונא וקרוב פסולים מלישב בדיון, בין על רציחה בין לשאר חייבי מיתות, דיני נפשות בעשרים ושלשה, ודיני ממונות בשלשה, ובראשונה היו אומרים דיני נפשות בשלושים. (ומביא הילפותות לדינים אלו). עד כאן פרק כ"ט.

ברוך המקום ברוך הוא שהוא זוכר את ירושלים בכל עת ובכל שעה, אבל אין לפניו לא עוולה ולא שכחה ולא משוא פנים, בשעה שהעמיד משה את המשכן היו העכו"ם מזדעזעים ומתייראים מלפני הקב"ה, ואמרו הואיל והללו נעשה להם ניסים במצרים, כן יעשה בכל העכו"ם, ועל אחת כמה וכמה שיפרע ובכרויהם, כן יעשה בכל העכו"ם, ועל אחת כמה וכמה שיפרע מכל האדם הנוגע בהם לרעה, אבל כשחטאו עשה את עצמו כאילו אין בו כח להציל חס ושלום, דכתיב "אהלי שודד וכל מיתרי נתקו בני יצאוני ואינם אין נוטה עוד אהלי ומקים יריעותי". דבר אחר "אהלי שודד" וגו', אין אהל אלא מקום שכינה. דבר אחר אין אהל אלא בית המקדש. דבר אחר אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. דבר אחר מה אהל אינו יכול להתקיים בלא יתדות ומיתרים, כך ישראל אי אפשר להתקיים בלא תלמידי חכמים, ש"מיתרי" אלו תלמידי חכמים שבישראל, שמתירים את המותר ואוסרים את האסור והויין להם לישראל כמיתרי עולם.

אחר שגלו ישראל היה בדעתו של הקב"ה שלא להחזיר עוד את ישראל למקומם, עד שעמדה רחל בתפילה לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבונו של עולם זכור לי שלא הקפדתי על צרה שלי, ולא עוד אלא שעבד בי בעלי ז' שנים ובשעת כניסתי לחופה החליפו את לאה אחותי ולא דיברתי עם יעקב כלום כדי שלא יכיר בין קולי לקול אחותי, והלא הדברים ק"ו ומה אני שאני בשר ודם לא הקפדתי על צרה, ואתה הוא מלך רחום וחנון האין אתה תקפיד על עבודה זרה שאין בה ממש, מייד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ונשבע לה לרחל להחזיר את בניה למקומם.

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם כשהייתי על אדמתי הייתי עושה את המועדים יום אחד והוא כתיקונו, ועכשיו הרי אני עושה אותם שני ימים ואין אחד מהם כתיקונו, רבונו של עולם מי גרם לי שאבא לידי מדה זו אלו נביאי שקר שבעמינו.

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומסכת
7692282@gmail.com

לראות
מבחינת שו"ת
0737-289-669

מבחן פ. 150 בשלח

משינה ברורה, מחיילת סימן ש"ב עד סוף טעף ח' ה'

האם מותר להסיר נצות מהבגד בשבת?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר, אך כ"כ הבגד חדש והוא מקפיד עליו.

האם המסיר יבילות שנשארו בבגדים מהאריגה חיובי?
א' חיובי.
ב' פטור.
ג' אם מקפיד חיובי, ואם הסירם דרך עסק פטור.

האם מותר לקפל בגדים בשבת שלא לפי סדר הקיפול הראשון?
א' אסור.
ב' יש מי שמתיר, ואפשר לסמוך עליו בשעת הדחק.
ג' יש מי שמתיר ונראים דבריו ומ"מ הרצה להתחיר ודאי עדיף.

באיזה אופן מותר להציט את המיטות בשבת?
א' רק מלי שבת לשבת.
ב' גם כשהמיטה בביתו וזה מנוה ובדיון לשבת מותר.
ג' בכל אופן מותר.

האם מותר להחיר בשבת מכבש של בעל הבית?
א' מותר רק כדי להוציא ממנו בגדים לשבת.
ב' מותר רק אם היה מותר לגמרי מערב שבת.
ג' אסור בכל אופן.

איזה דבר שמתקשה בכביסה מותר לשפשו בשבת אם אינו מתכוון לצמצו?
א' סודר.
ב' חניק.
ג' כובעים ושאר כלי פשתן.

באיזה אופן מותר לקנח שיש מנעולו בברזל שנמצא לפני פתח בית הכנסת?
א' כשאין כרוזל חוד.
ב' אם מקנח בנחת, וכ"ש כשהמיטות לח.
ג' בכל אופן אסור.

מי נתבע יותר על אם תכאזו יום או כמה שעות ביום, בן תורה או שאר בני אדם?
א' בן תורה.
ב' שאר בני אדם.
ג' אין אנו יודעים השבונות שמים.

איזה עונש גדול יותר, יסורי גיהנום, או מה שייחסר לנפש הטוב המזומן לעונם הבא?
א' יסורי גיהנום.
ב' מה שייחסר לנפש המוטב המזומן לעונם הבא.
ג' מי שחטא הרבה עדיף לו שלא לקבל לא יסורים ולא טובה.

משינה ברורה, מחיילת ש"א טעף כ"ג עד סוף הטמין

מבחן פ. 149 בא

באיזה אופן מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גב זה?
א' כשהוא עצמו נצור לשניהם.
ב' בין לצורכו בין לצורך חברו אפי"פ שאין לו שום הנאה מהם.
ג' אף לצורך חברו מותר, וכבד שגם הוא עצמו יזנה מזה.

באיזה כובע אסור להשתמש כשרחובו טפח?
א' כשהשפה קשה ביותר.
ב' כשהשפה רכה.
ג' בכל אופן.

מי שבגדיו רטובים, האם מותר לשיטחם לייבוש בשבת?
א' מותר בכל אופן.
ב' מותר רק במקום שלא רואים אותו.
ג' אפילו בחדרו חדרים אסור.

מי שבגדיו רטובים, באיזה אופן מותר לייבוש סמור לאש?
א' במקום שהמים לא יכולים להגיע ליד סולדת, אפילו בדרך שטיחה.
ב' במקום שהמים לא יכולים להגיע ליד סולדת, ודווקא שלא בדרך שטיחה.
ג' אסור בכל אופן.

האם מותר לשיטוח בגדיו לייבוש מפני הדיעה?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' השר"ע וסר"מ"א מתיר בחדר חדרים.

האם מותר להתנגב במגבת ולהביאה לכיתו במקום שיש עירוב?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' להתנגב מותר ולהביאה לכיתו אסור.

האם מותר לצאת בשבת בסמרטוטים הכרוכים על המכה?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר רק אם יצא בהם שעה אחת מנענע יום.

מה הטעם שלמרות שכחוב "והתוודו את עונותם" כתוב אח"כ "והבאתי אותם בארץ אויביהם"?
א' מפני שעיני היודים הוא הכרת החטא, ולא מן השפה ולחוץ.
ב' מפני שעיני התשובה היא קבלה לעתיד והם לא עשו זאת.
ג' מפני שנמרות שעות תשובה גמורה, עדיף צדיק יסורים לכפרת העונות.

האם כשבי"ל חשובה מספיק שלא יחזור לעשות את העבירה?
א' כן, שהרי עיקר החשבה זה עזיבת החטא, וראוי גם להתוודות.
ב' צריך גם להתוודות לפני ד' ולהתחייב על העבר ולקבל על עצמו שלא לשוב לחטוא.
ג' אף שהחוב מספיק לתשובה, ודאי ללא חרטה ישוב לחטוא.

משינה ברורה, מחיילת ש"א טעף כ"ג עד סוף כ"ה

מבחן פ. 148 וארא

האם מותר לצאת בשבת עם דבר שמתחבר לבגד?
א' מותר רק אם דרכו להיות מחובר שם.
ב' מותר גם אם אין דרכו להיות מחובר שם.
ג' מותר רק אם הוא חלק מהבגד, משם, ולא כשעשוי נגוי.

האם מותר לצאת עם זיני עשבים שקושרים בקשרים ונתלים אותם לרפואה?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר רק בשעת הדחק.

האם הרופא נאמן לומר על עצמו או שהקמיע הוא מוחמה?
א' כן.
ב' על עצמו לא ועל הקמיע כן.
ג' אינו נאמן אלא לענין להוציא לחצר ולא נדרשות הרבנים.

איזה לחש אסור לעשות משום דרכי האמורי?
א' כל לחש.
ב' לחש שלא הוחזק שהוא מועיל.
ג' דווקא לחשים שיועילים שאינם מועילים.

האם מותר לצאת בשבת בדבר שאינו מרפא ועושה זאת כדי שלא יגנף ברגלו?
א' אסור לכ"ע.
ב' מותר לכ"ע.
ג' מחלוקת, ועדיף לכרוך סמרטוט שאינו חשוך.

באיזה אופן מותר לפי הרמ"א לצאת בשבת עם מעות מחוץ לעירוב?
א' בתפוסים, במקום פסידא שאיננו יכול להשאיר בבית.
ב' בתפוסים מותר גם בני פסידא.
ג' מחוץ לעירוב אסור בכל אופן.

האם מותר לצאת בשבת עם לכדים קשים?
א' מותר רק ברכיסי ממש.
ב' כשהוא מעופף בהם מותר אפילו בקשים הרבה.
ג' מותר כשאינם קשים הרבה והוא מעופף בהם והם דקים כבדים.

מה לומר החפץ חיים ממה שכתוב שהסולם שראה יעקב אבינו מרמז על מין האדם?
א' שהאדם יכול להיות מצב בארץ וראשו בשמים.
ב' שהאדם נמצא של עמיה או במצב של ירידה.
ג' שלא לקפץ מדרגת אלא להתקדם בעבודת ד' שכל אחרי שגב.

מדוע כתוב לצור לשונך מרע ולא יא יצרב בלשונך רע?
א' להורות שצריך לעשות עצמו כמו שומר לפני.
ב' כיוון בזה גם שלא ישמע לשון הרע.
ג' להורות שדיברו רע זה מזה רעה ולא רק אסור.

ניתן לעשות את המבחנים
בטל: 0737-289-669
7692282@gmail.com

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש,
ש"ל ומועדים, משנ"ב, ספרי מוסר,
שיעורים לימי השבועיים ועוד.
בטלפון 03-6171132

מבחינים ב'משנה ברורה' ו'תורת הבית', סבת-שבט תשפ"ה

לראות
מבחינים שבועיים
בדף היומי מערב'ת התאגדות חסד
0737-289-669

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומסד
7692282@gmail.com

התגלה התגלה

הזדמנות אחרונה להשתתפות בהגרות שיתקיימו בט"ו בשבט!!!
מגבית מיוחדת עבור מערכת סיכומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת' עם הגרלות מיוחדות. במטרה לזכות יותר לומדים בסיכומים ומבחינים איכותיים ומשקפים.

אפשרות א'
תוכנת 'אוצר החכמה'

אפשרות ב'
מכשיר 'דרימי' איכותי שואב ושוטף בפעולה אחת ומהיר של הבית

אפשרות ג'
סוף שבוע זוגי במלון 'גלי צאני' או 'כינורות'

החכמה אוצר
הטקסט המפורט והמפורט במלון בערך 2 זוכים עד 800 משתתפים

התורם 50 ש"ח לחודש וזכי 47 כרטיסים בהגרות, התורם 100 ש"ח לחודש וזכי 107 כרטיסים בהגרות.
התורם 18 ש"ח לחודש (או 216 חד פעמי) וזכי לכרטיס אחד בהגרות.

הגרלה נוספת מיוחדת ל-220 משתתפים בלבד!
ניתן להשתתף רק בהגלה הנוספת בתרומה של 120 ש"ח.

דירה משופצת לשבת בצפת הפתוחה!
5 חדרים, עד 12 מיטות • עריסה ומיטת חימום, סלון ענק, 4 חדרי שנה מתחם שני חדרי שנה המתאימים לזוגות מרפסת מקורה חלומית, נוף מהירים על הכינרת והרי הגולן, בקיבוץ בני כנסיית ובתי מדרשות חנויות וצרכניות ותחנת אוטובוס, פעשר דקות הליכה מהעיר העתיקה ובקניית מעיין (הקמשמש גם במקוה) ומסלול הליכה בתוך הטבע יפה ונעים.

הזדמנות אחרונה להשתתפות בהגרות שיתקיימו בט"ו בשבט!!!
ניתן לתרום בסלופן 7630585-03 שלווחה 1450 בעמדות 'נדרים פלוס' קופת תמיכת משנה ברורה.
בהעברה נגאקית בנק הפועלים (12) סתוף 533 השבון 422736 על שם משנה ברורה.
ניתן לקבל קבלה לפי סתוף 46 בתרומה בנדרים פלוס דרך קופת הילוכות לדעת לחיות חכמה, התגלה בעזרת ד' בחודש שבט ה'תשפ"ה הגרלה על דעת המערכת, ובליווי דיון מורה הוראה, לפרטים - 052-7692282 או במייל 0527692282@gmail.com

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש, ש"ק ומועדים, משנ"ב, ספרי חסד, שיעורים לימי השבועיים ועוד.
בטלפון 03-6171132

מבחן 151 פרשת יתרו

משנה ברורה
מסימן ש"ב סעיף ט' עד סימן ש"ג סוף סעיף ט'

האם מותר לשפוך מים על מענל או בגד מלוכלך בכדי להסיר את הלכלוך ע"י השפיכה ללא שפשוף?
א' מותר.
ב' מלבן.
ג' איסור דרבנן שמא יבוא לכבסו ויעבור משום מלבן.

האם מותר לשפוך מים על מענל או בגד מלוכלך בכדי להסיר את הלכלוך ע"י השפיכה ללא שפשוף?
א' מותר.
ב' איסור.
ג' במענל מותר ובבגד איסור.

מי שמתלכלכל ידו בטיט, במה אסור לו לנקותו?
א' רק במפה שמונבים בה ידיו.
ב' גם במטרטוט שלא מקפיד שלא יתלכלך.
ג' גם בכותל.

באיזה מראה אסור להסתכל בשבת?
א' במראה של מתכת שהיא חדה, ואינה קבועה בכותל.
ב' גם בקבועה בכותל אסור.
ג' גם במראה של זכוכית אם אינה קבועה בכותל.

כאלו חוטי צמר שבראש מותר לכו"ע לאשה לצאת בשבת?
א' כשהם קלועות בשערה.
ב' כשהם ארוגים וכוללים, ואינם מסונפים או מזהבים.
ג' כשהם ארוגים וכוללים, ואינם מסונפים או מזהבים.

האם מותר לאשה לצאת בשבת בחוטים או בקטלא שבצווארה?
א' מותר.
ב' בחוטים שהם רפויים מותר ובקטלא אסור.
ג' בחוטים אסור ובקטלא מותר.

האם מותר לאשה לצאת בשבת עם עיר של זהב?
א' מותר.
ב' לאשה חשובה מותר ולאשה רגילה אסור.
ג' אסור לכל אשה.

תורת הבית
מאמר עת לעשות

איזה מצות עשה מקיימים בקדיש וקדושה לפי הזוהר?
א' ונקדשתי בתוך בני ישראל.
ב' ולעבדו בכל לבבכם.
ג' כל התקרא בשמי ולכבודי בראתיו.

האם תפילה בציבור זה חיוב?
א' מצוה חשובה עד מאד אבל אין זה חיוב.
ב' חיוב מדין השלחו ערוך והפוסקים.
ג' המחזיק בוה לא יוצא ידי חובת תפילה, אכן במעריב זה אינו מעכב.

ניתן לעשות את המבחנים
בטל: 0737-289-669
7692282@gmail.com
ובעמדות נדרים פלוס' (לדעת)